

on-line >>> www.alnari.rs
mail to >>> office@alnari.rs

Naziv originala:
Michael David Lukas
THE ORACLE OF STAMBOUL

Copyright © 2011 by Michael David Lukas
Translation Copyright © 2012 za srpsko izdanje Alnari d.o.o.

ISBN 978-86-7710-848-9

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

*Carigradska
proročica*

Majkl Dejvid Lukas

Prevela Nataša Andrić

alnari
PUBLISHING

Beograd, 2012.

MOJOJ BRAĆI I SESTRAMA

Adamu i Ani, Kolmenu i Alison

JER ME PODSEĆAJU NA ONO ŠTO JE VAŽNO

i Hejli

NA SVEMU

Izrazi zahvalnosti

Ova knjiga za svoje postojanje duguje mudrosti, velikodušnosti, strpljenju, ljubavi i podršci mnogih ljudi. U vrhu liste je najbolji organizaciono-urednički tim koji se može zamisliti. Zahvaljujem Nikol Aragi, koja nije samo izvrsni književni agent, već i divna osoba, te Teri Karten, čije su mudrost, dobrota i posvećenost stalna inspiracija. Takođe, hvala na trudu i entuzijazmu Džejn Bern, Olgi Gardner Galvin, Sari Odel, Kristi Hauser, Džoslin Kalmus, Džimu Henksu, Ketrin Levi i svima u „Harper Kolinsu“.

Izuzetno sam zahvalan na strpljenju, strasti i bodrenju mojih mentora: Endžin Akarli, Merilin But, Mod Kejsi, Eliotu Koli, Majkla Kolijera, Džona Kina, Džoan Nejtan, Hauarda Normana, Bena Persija i Mišel Rej.

Veliko hvala Nacionalnoj zadužbini za umetnost, Fondaciji Elizabet Džordž, Fondaciji Ludvig Vogostin, Konferenciji pisaca doline Napa, Udruženju pisaca doline Skvo, Konferenciji pisaca Bred Loaf, Centru Hol Farm, Fondaciji Vilijema Dž. Fulbrajta, Letnjem institutu pisaca države Njujork i Fondaciji Rotari, čija mi je darežljivost omogućila vreme i prostor za pisanje.

Beskrajno hvala prijateljima, porodici i kolegama piscima koji su čitali prethodne inkarnacije ove knjige i čiji su uvidi doprineli da ona bude ovakva kakva jeste: Adamu Akulijanu, Ani Akulijan, Dženi Asarnau, Lili Brum, Džonanu Čarni-Sirotu, Ejveri Kon, Navi et Šalom, Baki Fejzen, Kevinu Fingermanu, Deniju Fingermanu, Liji Fišer, Kuperu Fanku, Danijeli Gerson, Biliju Karpu, Benu Lavenderu, Kris Li, Šeril Osoli, Itanu Pomeransu, Robiju Rapoportu, Ani Mariji Santos, Čarlsu Šou, Setu Šonkofu i Naomi Stoun.

Hvala Lukasovima, Kolmanovima, Brumovima i Akulijanima zato što su najbolja familija na svetu i zato što mi nisu prečesto postavljali pitanje kada ću naći pravi posao. Hvala mom tati na snovima i učenju kako da stvari rastavim, a onda ih ponovo sastavim; i Vendi, za Narniju, Dikensu, i špijunki Harijet. Hvala mojoj mami za pileću supu, *Super Marija 3* i sve ostalo; i Dejvu, za Ujka Gebija, Bejbi Bobija i Inspirejšen point. I konačno, hvala Hejli za sve gorenavedeno, i više od toga.

„Ah, Stambol! Od svih imena koja me mogu
opčiniti, ovo će uvek biti najmagičnije.“

PJER LOTI

Prvo poglavlje

Eleonora Koen je došla na ovaj svet jednog četvrtka u pozno leto 1877. godine. Oni koji su toga jutra poranili, sećali su se jata purpurno-belih pupavaca koje je kružilo nad lukom praveći petlje i nagle zaokrete, kao da pokušava da zakrpi poderotinu na nebeskom svodu. Bilo da su u tome uspele ili ne, ptice naposletku usporiše obrušavanje i skrasiše se na stepeništu sudnice, na crvenim crepovima krova hotela *Konstanca* i na vrhu zvonika Akademije Svetog Vasilija. Spustiše se na svetlarnik sve-tionika, na osmougaoni kameni minaret džamije i na prednju palubu parobroda koji je s vremena na vreme iskašljavao oblake dima i tako zamućivao inače jasnu liniju horizonta. Pupavci su prekrili grad poput glazure, načičkali se po olucima guvernerove vile i zbili se na pozlaćenoj kupoli pravoslavne crkve. U drveću oko kuće Jakoba i Leje Koen jato je delovalo posebno uzbuđeno; ptice su čavrljale, lepetale krilima i skakutale s grane na granu, nalik na mnoštvo seljaka koje se tiska uz ivičnjake ulica prestonice da isprati carsku smotru. Ljudi bi njihovo okupljanje najverovatnije protumačili kao povoljan znak, da nije bilo nesrećnih događaja koji su se slučajno poklopili s Eleonorinim rođenjem.

Rano tog jutra, Treća kraljevska konjička divizija cara Aleksandra Drugog ujahala je u grad sa severa i okupila se na vrhu brda s kog se pružao pogled na gradski trg: šeststo dvanaest ljudi, petsto trideset sedam konja, tri topa, dvadesetak šatora od sumornosivog platna, poljska kuhinja i žuto-crni carev barjak. Jahali su neprekidno četrnaest dana, ako se izuzmu kratki i nedovoljni odmori, tokom kojih su dobijali smanjene porcije, kroz Kiliju, Tulče u i Babadag, preko močvarnog tla delte Dunava obraslog borovnicama i prostranih pšeničnih polja koja su ostala neobrađena usled zime. Njihovo krajnje odredište bio je Pleven, trgovačka luka u srcu Podunavske nizije, gde su Osmanpaša i sedam hiljada otomanskih trupa pokušavali da naprave uporište. Biće to velika bitka, možda čak i prekretnica rata, ali je Pleven još uvek bio udaljen deset dana jahanja i ljudi iz Treće divizije osećali su nespokojstvo.

Prostrta pred njima kao praznična trpeza, Konstanca je ostavljena gotovo bez ikakve odbrane. Na nekih desetak metara podno same kreste brda, ležale su ruševine drevnog rimskog zida. U stolicima koja su minula, ovo potamnelo rozikasto kamenje branilo je grad od divljih svinja, razbojnika i tračanskih varvara, koji su periodično vršili prepade na luku. I premda su ga Rimljani popravljali dvaput, a Vizantijci jednom, zid je bio potpuno oronuo kada su Osmanlije stigle u Konstancu krajem petnaestog veka. Tako je ostavljen da se urušava, a najbolji komadi kamenja iskorišćeni su za gradnju puteva, dvoraca i zidina oko drugih gradova koji su imali veći strateški značaj. Da se iko dosetio da taj zid obnovi, on bi možda sačuvao grad od okrutnosti Treće divizije, ali u stanju u kom se nalazio, bio je tek nešto više od obične prepreke.

Čitavo to jutro, pa sve do kasnog popodneva, vojnici Treće divizije osiono su jahali ulicama Konstance, razbijajući izloge, izivljavajući se nad uličnim psima i obarajući sve statue na koje su nailazili. Zapalili su guvernerovu vilu, ispreturali i opljačkali sudnicu i razbili u paramparčad vitraž nad ulazom u Akademiju Svetog Vasilija. Zlatarsku radnju su opustošili, u obučarskoj ništa nije ostalo, a trgovinu s tekstilom zasuli su razbijenim jajima i čajem. Razbili su izlog prodavnice tepiha Jakoba Koena i bajonetima napravili rupe u zidu. Osim pravoslavne crkve, koja je do smiraja ostala netaknuta kao da ju je sam Bog čuvao, biblioteka je bila jedino opštinsko zdanje koje je ostalo čitavo nakon upada Treće divizije. Ne, naravno, zbog nekog njihovog posebnog obzira prema knjizi. Biblioteka u Konstanci opstala je samo zahvaljujući hrabrosti svoga čuvara. Dok su ostali stanovnici grada drhtali pod svojim krevetima ili se pribijali jedni uz druge u podrumima i ormarima, bibliotekar je čvrsto stajao na prednjem stepeništu zgrade o kojoj je brinuo i držao nad glavom pohabanu kopiju *Evgenija Onjegina*, kao da se radi o nekakvom talismanu. Iako su svi do jednog bili nepismeni, ljudi iz Treće divizije prepoznali su oblik svoje maternje ćirilice, što je očito bio dovoljan razlog da poštede građevinu.

U međuvremenu, u sivoj kućici od kamena nadomak vrha Istočnog brda, Lea Koen je uveliko imala trudove. U dnevnoj sobi osećao se miris hamamelisa, alkohola i znoja. Škrinja s platnima bila je prevrnutna prilikom naglog otvaranja, a gomila krevetskih čaršava obojenih jodom ležala je na stolu. Pošto je jedini zvanični gradski lekar bio zauzet, Leji su pomagale dve tatarske babice iz obližnjeg sela. Samo providenje ih je dovelo do praga Koenovih u trenutku kad su bile najpotrebnije. Pročitale su znakove, kako rekoše: veliko krdo konja, okupljanje

ptica, Severnjača u ravni s Mesecom. Kazale su da se radi o proročanstvu koje je njihov poslednji kralj izrekao na smrtnoj postelji, ali nije bilo vremena za objašnjavanje. Zamolile su da ih sprovedu do spavaće sobe. Zatražile su čiste plahte, alkohol i provrelu vodu, a zatim zatvorile vrata za sobom. Na svakih dvadesetak minuta, mlađa od njih izjurila bi iz sobe s praznim kotlićem i punim naručjem uprljanih čaršava. Osim ovih kratkih izlaženja, vrata su ostajala zatvorena.

Budući da nije dobio nikakva zaduženja niti je imao čime drugim da se zanima, Lejin muž Jakob se prepustio brizi. Kru-pan muškarac, neposlušne crne kose i svetloplavih očiju, počeo je da čupka krajeve svoje brade, premeće priznanice i puni lulu. Malo-malo pa bi začuo krik, prigušeno bodrenje žene da se napne ili pak udaljeni zvuk pucnjave i konje. Nije bio naročito veliki vernik, kao što nije bio ni sujeveran, ali je ipak mrmljao onaj deo molitve za rađanje kog se još sećao i kucao u drvo tri puta, puta tri, puta tri, zarad odbrane od urokljivih očiju. Zaista se trudio da ne brine, ali šta je drugo preostajalo budućem ocu?

Baš nakon sumraka, u onom eteričnom, nadzemaljskom času kad boja neba iz purpurne prelazi u tamnu, pupavci utihnuše. Pucnjevi su prestali, a topot kopita postepeno se sasvim utišao. Sticao se utisak da je čitav svet zastao da predahne. U tom trenu, iz spavaće sobe se začu izmoreno stenjanje nalik gušenju, praćeno naglim pljeskom i plaćem novorođenčeta. Zatim se starija babica, gospođa Damakan, pojavi na vratima sa zamotuljkom u naručju. Osim nežnog dečjega grgoljenja, ništa se nije čulo.

„Hvala bogu“, prošaputa Jakob i saže se da poljubi svoju kćer u čelo. I mokra je bila divna, i sva je sijala novim životom. Ispružio je ruke da je uzme, ali ga je babica zaustavila.

„Gospodine Koen.“

On podiže pogled do stisnute linije njenih usana.

„Ima nekih problema.“

Lejino krvarenje nije prestalo. Bila je samrtno slaba i samo nekoliko časova od porođaja preminula je. Poslednje što je izustila bilo je ime za tek rođenu devojčicu, i onoga časa kad ga je izgovorila, nebo se otvorilo.

Bio je to pljusak kakav se u Konstanci nije pamtio, beskrajna kavalkada kiše i grmljavine. U bujicama, talasima i čeličnim zavesama pljusak je gušio vatre, brisao puteve i obavio gradski trg prekrivkom vlažnog dima. U vreme najžešće oluje, pupavci su se šćućurili u ulazima i šupljinama mrtvog drveća. Što se tiče vojnika Treće divizije, oni odjahaše na jug prema Plevenu, a pljačkaški plen privezaše poput paukovog gnezda na leđa konja. Kiša je bez prestanka padala četiri dana, tokom kojih su gospođa Damakan i mlada žena, njena nećaka, brinule o novorođenčetu. Lea je sahranjena u masovnoj grobnici zajedno s još desetak ljudi koji su nastradali pokušavajući da odbrane svoj imetak, a Jakobov plač je ispunjavao kuću. Do kraja sedmice luka je bila prepuna izbeglica, a trg prekriven vlažnim pepelom.

Ipak, život se morao nastaviti. Kad su se oblaci konačno povukli, Jakob Koen je unajmio kočiju do Tulčeje i poslao dva telegrama: jedan Lejinoj sestri u Bukurešt, a drugi svom prijatelju i poslovnom partneru u Stambol, Turčinu po imenu Moncef Barkus, koji je nedavno dobio titulu bega. Prvim telegramom je obaveštavao svoju svastiku o tragediji koja se desila i tražio svaku pomoć koju ona može da pruži. Drugu poruku poslao je po nalogu gospođe Damakan i njome je preporučivao nju i njenu nećaku za bilo koje otvoreno radno mesto u domaćinstvu Moncefa Barkusa. Kao što je bio slučaj s većinom Tatara koji

su živeli u selima oko Konstance, gospođa Damakan i njena nećaka planirale su da se uskoro odsele i otpočnu novi život u Stambolu, koji je bio gostoljubiviji prema muslimanima. U međuvremenu, složile su se da ostanu kod Jakoba i pomognu mu onoliko koliko mogu.

Moncef-begov odgovor je stigao nekoliko dana kasnije. U njemu je stajalo da će mu biti drago da upozna gospođu Damakan, te da je baš i tražio novu kućnu pomoćnicu.

Odgovor na drugi Jakobov telegram stigao je posle nedelju dana, u vidu Lejine starije sestre, Ruksandre. Bilo je šest sati uveče kad je njena kočija pristigla u luku. Sva nezgrapna i koščata, u putničkoj odori i tamnozelenom pustenom šeširu, Ruksandra je imala oštar nos, uvučenu bradu i mladež nasred levog obraza, koji je podsećao na vulkanski vrh koji samo što nije počeo da izbacuje lavu. S kožnim kovčežićem u levoj ruci i izgužvanim, od znoja vlažnim telegramom u desnoj, iskrcala se, platila vozača i uputila se uz brežuljak do kuće svoga zeta.

Dok se pela stepenicama Koenove kuće, Ruksandra dotera kaput i osvrnu se da pogleda sjajni sloj ptičjeg izmeta koji je prekrivao prednju stazu. Zagledala se u jato ljubičastobelih pupavaca koji su se smestili u krošnjama platana iznad njene glave, a zatim se ponovo okrenula ka vratima i pokucala. Kako niko nije otvarao, pokucala je još jednom, nagnuvši se napred da čuje ima li unutra ikakvog komešanja. Ništa se nije čulo. Kako nije nameravala da stoji i čeka na hladnoći, namestila je šešir i kročila unutra.

Celokupna unutrašnjost Koenove kuće nije bila mnogo veća od njene i Lejine trpezarije u roditeljskom domu u Bukureštu. Sastojala se od tri spavaće sobe, ostave, kuhinje i dnevne sobe, a zidovi su bili pusti, izuzev jednog malog Lejinog crteža

ugljenom, okačenog iznad peći. U jednom uglu glavne sobe nalazili su se ormar i sto za ručavanje od grubo tesanog brezovog drveta, prekriven gomilom prljavih sudova, a u drugom dve fotelje od izlizane kože postavljene tako da gledaju u kamin. Pod dnevne sobe bio je doslovno zatrpan orijentalnim tepisima, položenim bez ikakvog vidljivog smisla za boje ili stil, pa je ponekad izgledao poput nekog drevnog grada, sagrađenog na ostacima još starijih civilizacija.

Obazrivo prekoračivši prag, Ruksandra spusti svoj kožni kofer i zatvori vrata za sobom.

„Hej“, viknu ona. „Ima li koga?“

Jakob je sve vreme sedeo za stolom, s glavom u rukama nad gomilom papira. Kad je ustao da je pozdravi, postade očigledno koliko mu je zapravo njena pomoć bila potrebna. Mantil mu je bio isflekan na mnogo mesta, brada mu je delovala zapušteno, a beonjače su mu bile sasvim crvene.

„Ruksandra“, reče on, zaprepašćen njenim pojavljivanjem nasred dnevne sobe. „Molim te, sedi.“

Ona izvuče stolicu s pročelja stola i sede.

„Tražio si pomoć“, kaza, pa izravna rukom njegov telegram na stolu kao dokaz. „Evo me.“

„Naravno“, uzvрати on. „Kako si?“

„Dobro sam, s obzirom na okolnosti. Hvala ti. Ipak, put je bio dug i sada bi mi dobro došao čaj.“

Dok je Ruksandra govorila, gospođa Damakan otvori kuhinjska vrata, s koncem koji joj je visio iz usta, držeći u naručju Eleonoru povijenu u pelene. A ona, Eleonora, spavala je s rukama spokojno sklopljenim na grudima, dok su joj trepavice podrhtavale kao krila vilinog konjica.

„Ima majčina usta“, reče Ruksandra, naginjući se nad smotljak. Zatim podiže oči. „Ovo je njena negovateljica, pretpostavljam.“

„Jeste, na neki način“, reče Jakob. „Gospođa Damakan i njena nećaka prisustvovala su Eleonorinom rođenju i bile toliko dobre da mi se nađu u protekle dve sedmice.“

„Shvatam“, uzvratila Ruksandra. „Gospođa Dalaman, je li tako? Budite ljubazni pa mi pripravite čaj. Jak, ako može. Put je bio veoma dug.“

Ruksandra je ponovo sela i posmatrala gospođu Damakan dok je napuštala sobu.

„Uopšteno uzevši“, reče Ruksandra, „više volim da iznesem svoje mišljenje otvoreno, bilo to učtivo ili ne. To je nešto što treba da znaš o meni.“

Jakob klimnu glavom.

„Dobila sam tvoj telegram“, počela ona, „i došla da ti ponudim pomoć koju si tražio. Kao neko ko će ti pomagati, spremna sam da ostanem u Konstanci najmanje mesec dana, da brinem o domaćinstvu i slično.“

Obazrela se po dnevnoj sobi.

„Rekao si da gospođa Dalmatijan uskoro odlazi?“

„Da“, odgovori Jakob. „Ona i njena rođaka sele se u Stambol.“

„Prljav grad“, frknu Ruksandra. „Pun Turaka.“

„I one su Turkinje“, uzvratila Jakob. „Tatarke, tačnije.“

„Dobro, šta god da su“, kazala ona. „Uskoro će otići, zar ne?“

„Nameravaju da pođu krajem nedelje, mada su im planovi nekako neodređeni.“

„Kao što sam pomenula“, nastavi Ruksandra, „rado ću ostati mesec dana, a možda i dva, da ti pružim pomoć koju si zahtevao.“

Međutim, ako od mene očekuješ da ostanem više od nekoliko meseci, mislim da ćemo morati da se venčamo.“

Ruksandra je oduvek bila nesebična i savesna kći. Negovala je roditelje u bolesti i starosti i ostala uz njih do njihove smrti, dok se njena mlađa sestra školovala i napustila kuću kad se udala. U vreme kad im je otac umro, tek nešto više od godinu dana ranije, Ruksandra se opasno primakla tridesetoj, već pregažena životom i duboko ogorčena. Uprkos priličnom mirazu koji je nasledila, nije mogla da pronađe odgovarajućeg mladoženju. S obzirom na okolnosti, nije ni težila nekoj romansi. Samo je želela sopstveno ognjište i sposobnog muža s kojim će moći da popriča i našali se posle večere.

„Nećeš mi zameriti“, reče Jakob nakon dugog ćutanja, „ako ti ne odgovorim dok ne porazmislim. Treba mi malo vremena.“

„Naravno.“

„A šta je s tvojim stvarima? Je li to sve?“

Ruksandra se osmehnu i pogleda u kožni kovčežić kraj svoje cevanice.

„Nema potrebe da brineš za moje stvari“, odgovorila je. „Već sam sve ugovorila.“

Sledećeg jutra su iz Bukurešta parobrodom stigla dva kofera i Ruksandra poče da se raspakuje. Nakon što se smestila u drugoj spavaćoj sobi, uredila je da joj nećaka gospođe Dama-kan pomogne da oriba stolove, opere prozore, istrese tepihe, obriše police s knjigama i pomete kamin. Kada su završile s tim sitnim poslovima, Ruksandra oprala prednju stazu i pokuša da otera jato pupavaca koje se smestilo u krošnji platana odmah uz kuću. Međutim, ma koliko da je mahala rukama i koliko god kamenova da je hitnula u krošnju, pupavci su ostajali verni svom staništu. Tri dana kasnije, staza je ponovo bila prekrivena

ptičjim izmetom. Uprkos ovoj maloj neprilici, Ruksandra se dobro snašla u novoj situaciji. Kuvala je i čistila, a kada bi gospođa Damakan i njena nećaka bile zaokupljene planiranjem odlaska na južnu obalu Crnog mora, pazila je Eleonoru. Kad su babice otišle, krajem druge sedmice Roksandrinog boravka u Konstanci, potpuno je na sebe preuzela sve dužnosti oko održavanja domaćinstva. Krajem treće nedelje, Jakob je pokucao na vrata njene spavaće sobe i saopštio joj da pristaje da se venčaju, u interesu svih troje. Ceremonija venčanja je održana u Tulčeji, zato što sinagoga u Konstanci još nije bila okončana. Jakob i Ruksandra stajali su u prednjem delu prostorije s rabinom, mladim čovekom s dugačkom riđom bradom. Dvojica njegove mlađe braće su im bili svedoci, a u pozadini, na rukama rabinove žene, plakala je Eleonora. Posle ceremonije Jakob je obavio neki posao u Tulčeji, pa su se u šest sati posle podne unajmljenom kočijom vratili u Konstancu, a jato pupavaca je sve vreme letelo nad njima, na pristojnoj udaljenosti.